

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Η έννοια του ιστορικού χρόνου περιγράφεται με λεπτομέρεια στη Μεθοδολογία του Αναλυτικού Προγράμματος Ιστορίας:

«Οι μαθητές και οι μαθήτριες θα πρέπει να βοηθηθούν, ώστε να κατανοήσουν τη διάκριση ανάμεσα στο παρελθόν και το παλιό/ προβληματικό. Επίσης, θα πρέπει να αναπτύξουν την κατανόησή τους για την περιοδολόγηση. Θα πρέπει επίσης να έχουν υπόψη ότι η κατανόηση των ιστορικών περιόδων απαιτεί βαθιά γνώση της Ιστορίας, την οποία αυτές ορίζουν, οργανώνουν και συνοψίζουν. Θα πρέπει επίσης να έχουν υπόψη ότι όροι που χρησιμοποιούμε στην καθημερινή μας ζωή, σε σχέση με τις ιστορικές περιόδους, μπορεί να έχουν διαφορετικό περιεχόμενο στην Ιστορία. Πολύ σημαντική είναι η ανάπτυξη από τους μαθητές και μαθήτριες μιας αίσθησης χρονικής διάρκειας, όταν σκέφτονται σχετικά με τα διάφορα ιστορικά γεγονότα, αλλαγές κ.λπ. Τέλος, τα παιδιά θα πρέπει να κατανοήσουν ότι το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον δεν αποτελούν έννοιες απομονωμένες μεταξύ τους, αλλά έχουν σχέση συνέχειας. Με άλλα λόγια, το παρόν αποτελεί την αιχμή του παρελθόντος, η οποία κινείται προς το μέλλον».

Ιστορική γραμμή: Ένα χρήσιμο εργαλείο

Ένα πολύ βοηθητικό εργαλείο για την κατανόηση του ιστορικού χρόνου στη διάθεση του εκπαιδευτικού που διδάσκει Ιστορία είναι η ιστορική γραμμή. Η χρήση της συντελεί οπωσδήποτε στην οπτικοποίηση από τους μαθητές της χρονικής αλληλουχίας γεγονότων. Επιπλέον, καθιστά πιο εύκολη την αισθητοποίηση του χρόνου αφού τα σημαντικά ορόσημα τοποθετούνται γραμμικά πάνω στη βάση μιας ευθείας γραμμής, όπου οι ανάλογες αποστάσεις υποδηλώνουν αντίστοιχα τη χρονική διάρκεια από το ένα στο άλλο. Η αξιοποίηση της ιστορικής γραμμής συνίσταται επιπλέον στη σχηματική αναπαράσταση των ιστορικών περιόδων που συχνά απεικονίζονται με διαφορετικό χρωματισμό για την καθεμιά. Συνεπώς, πέρα από την ανάδειξη σημαντικών ιστορικών σταθμών, η χρονολογική γραμμή αποσκοπεί και στην εμφανή διάκριση μικρών ή μεγάλων σε διάρκεια ιστορικών εποχών που διαδέχονται η μία την άλλη.

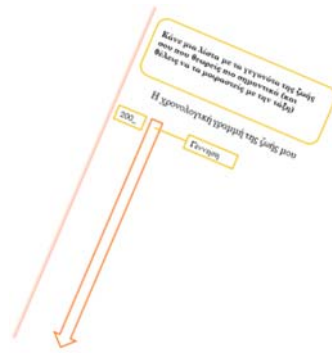
Στο σημείο αυτό θα πρέπει, ωστόσο, να υπογραμμιστεί μια αδυναμία του εργαλείου αυτού που έγκειται ακριβώς στην εναλλαγή μεταξύ των διάφορων χρονικών περιόδων. Η τοποθέτηση της κάθε εποχής μέσα σε ένα πλαίσιο

διαφορετικού χρώματος ορίζει αυτομάτως ότι η έναρξη αλλά και η λήξη της επισυμβαίνει ακαριαία, εφόσον δημιουργούνται «στεγανά». Η ιστορική πραγματικότητα είναι βεβαίως πολύ διαφορετική, με δεδομένο πως η μετάβαση από τη μια ιστορική περίοδο στην άλλη πραγματοποιείται προοδευτικά και πολλές φορές σε βάθος χρόνου. Με άλλα λόγια, φαίνεται να προκύπτει μια αναντιστοιχία ανάμεσα στη σχηματική αναπαράσταση της χρονολογικής γραμμής και της ιστορικής πραγματικότητας. Μια ίσως καλή προσπάθεια αποτελεσματικής αντιμετώπισης του προβλήματος προτείνεται ως η δημιουργία μιας μεταβατικής ζώνης ανάμεσα σε δύο ιστορικές περιόδους όπου να αναμειγνύονται οι δύο διαφορετικοί χρωματισμοί. Ως αποτέλεσμα, προκύπτει μια απόχρωση η οποία ασφαλώς υποδηλώνει την ομαλή μετάβαση από την προηγούμενη εποχή στην επόμενη. Αυτό άλλωστε είναι και το ζητούμενο, όπως περιγράφεται και πιο πάνω.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Στην αρχή της σχολικής χρονιάς δίνονται οι απαραίτητες επεξηγήσεις για τις περιόδους που θα μελετήσουμε σε κάθε τάξη και παρουσιάζεται η ιστορική γραμμή. Είναι, ωστόσο, πολύ σημαντικό να επανερχόμαστε στην ιστορική γραμμή σε κάθε μάθημα καθώς η κατανόηση των παιδιών για την περιοδολόγηση είναι σύνθετη διαδικασία.

Είναι χρήσιμο τα παιδιά, στην αρχή της σχολικής χρονιάς ή και οποιαδήποτε άλλη στιγμή θεωρηθεί κατάλληλη από τον/την εκπαιδευτικό, να δημιουργούν ιστορικές γραμμές της ζωής τους. Με αφετηρία τη χρονολογία της γέννησής τους, οι μαθητές σημειώνουν κάποια γεγονότα στη ζωή τους που θεωρούν σημαντικά με την αντίστοιχη χρονολογία. Τέτοια γεγονότα θα μπορούσαν να είναι όταν έκαναν τα πρώτα τους βήματα, το πρώτο τους ταξίδι, μια μετακόμιση, η έναρξη του δημοτικού κλπ. Η δραστηριότητα αυτή θα βοηθήσει τα παιδιά να αποκτήσουν μια βαθύτερη κατανόηση της ιστορικής γραμμής και κατ' επέκταση του ιστορικού χρόνου.

Έχει παρατηρηθεί ότι τα παιδιά δυσκολεύονται να καταλάβουν ότι δύο ή περισσότερα γεγονότα συμβαίνουν ταυτόχρονα. Ξεκινώντας με τις δικές τους ιστορικές γραμμές, μπορούμε να ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εντοπίζουν γεγονότα που συνέβησαν τη μέρα που γεννήθηκαν.

Ως επέκταση της προηγούμενης δραστηριότητας, οι μαθητές μας καλούνται να δημιουργήσουν παράλληλες ιστορικές γραμμές με τη δική τους. Για παράδειγμα, το 2013 που οι μαθητές μας της ΣΤ' Δημοτικού ξεκινούσαν το δημοτικό σχολείο, η Κύπρος βίωνε μια μεγάλη οικονομική κρίση. Την ίδια χρονιά πεθαίνει ο ακτιβιστής και πολιτικός Νέλσον Μαντέλα. Τα παιδιά, βέβαια, μπορούν να επιλέξουν γεγονότα που σχετίζονται και με οποιοδήποτε θέμα τα ενδιαφέρει όπως τεχνολογία, μουσική, αθλήματα κλπ.

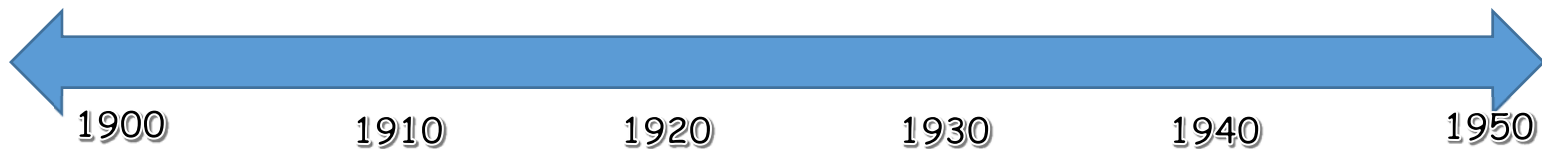
Όπως έχει αναφερθεί, η ιστορική γραμμή είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο στα χέρια του/της εκπαιδευτικού. Η ύπαρξη παράλληλων ιστορικών γραμμών θα βοηθήσει τους μαθητές μας να αποκτήσουν βαθύτερη κατανόηση της έννοιας του χρόνου αλλά και να μελετήσουν τα ιστορικά γεγονότα πιο σφαιρικά. Για παράδειγμα στην ΣΤ' τάξη θα μπορούσαν να υπάρχουν τρεις παράλληλες ιστορικές γραμμές: της Κύπρου, της Ελλάδας και της Ευρώπης. Στην Ε' τάξη θα μπορούσαν να υπάρχουν δύο παράλληλες ιστορικές γραμμές: του Βυζαντινού κράτους και της Δυτικής Ευρώπης.

Εκτός από τις ονομασίες των ιστορικών περιόδων που μελετούμε, είναι καλό να υπάρχει ο διαχωρισμός προ Χριστού και μετά Χριστού. Επίσης, μπορεί να υπάρχει λεξιλόγιο που να δείχνει την εγγύτητα της ιστορικής περιόδου με το σήμερα. Για παράδειγμα:

Πολύ πολύ παλιά	Παλιά	Όχι πολύ καιρό πριν	Σύγχρονη εποχή
-----------------	-------	---------------------	----------------

Πολλές φορές στις ιστορικές γραμμές συνδέουμε ημερομηνίες με πολέμους και πολιτικά γεγονότα. Επειδή όμως τα παιδιά, πολλές φορές, δυσκολεύονται να κατανοήσουν τόσο τις ημερομηνίες όσο και τα πολιτικά γεγονότα οι ιστορικές γραμμές μπορεί να μην εξυπηρετήσουν το σκοπό μας που είναι να νοηματοδοτήσουν τα παιδιά τον χρόνο που συνέβη ένα γεγονός. Είναι σημαντικό τα παιδιά να συνδέουν τις ημερομηνίες με πράγματα που γνωρίζουν καλύτερα και αυτά είναι οπτικές εικόνες της κοινωνικής και υλικής ζωής των ανθρώπων όπως για παράδειγμα πώς ντύνονταν οι άνθρωποι, τι είδους μηχανές είχαν, πώς έμοιαζαν τα σπίτια τους κλπ. Οπότε είναι χρήσιμο, να συνοδεύουμε τις ιστορικές γραμμές και με χαρακτηριστικές εικόνες από κάθε εποχή τις οποίες τα παιδιά μπορούν να καταλάβουν καλύτερα από ότι έναν πόλεμο ή ένα πολιτικό γεγονός. Άρα, για παράδειγμα, θα ξέρουν ότι ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος ξέσπασε όταν οι γυναίκες ντύνονταν με το συγκεκριμένο τρόπο και τα αυτοκίνητα έμοιαζαν με αυτό της φωτογραφίας.

Χρήσιμη, τέλος, μπορεί να αποδειχτεί η χρήση ηλεκτρονικών εργαλείων για κατασκευή ιστορικών γραμμών από τα ίδια τα παιδιά, όπως για παράδειγμα:

<http://www.readwritethink.org/parent-afterschool-resources/games-tools/timeline-a-30246.html> interactive timeline tool

Βιβλιογραφία:

1. Cox, C. (2012), *Creating Timelines*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.readingrockets.org/article/creating-timelines> (τελευταία πρόσβαση στις 03/05/19).
2. Groot-Reunekamp, M., Ros, A. and Boxtel, C. (2017), *Improving Elementary School Students' Understanding of Historical Time: Effects of Teaching With "Timewise"*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00933104.2017.1357058> (τελευταία πρόσβαση στις 03/05/19).